

Rätt att nyttja vatten eller nyttja vatten rätt

Bevattning

Magdalena Nyberg,
Rådgivare
Vattenhushållning

Vatten i jordbrukslandskapet

Anledning till att vi dränerar

- Överskott på vatten i Sverige
 - Få bärighet för våra maskiner
 - Luft till rötterna
 - Rotutvecklingen
-
- För att klara extremväder - både vått och torrt
 - För att dra nytta av en längre växtsäsong

Positivt för miljön

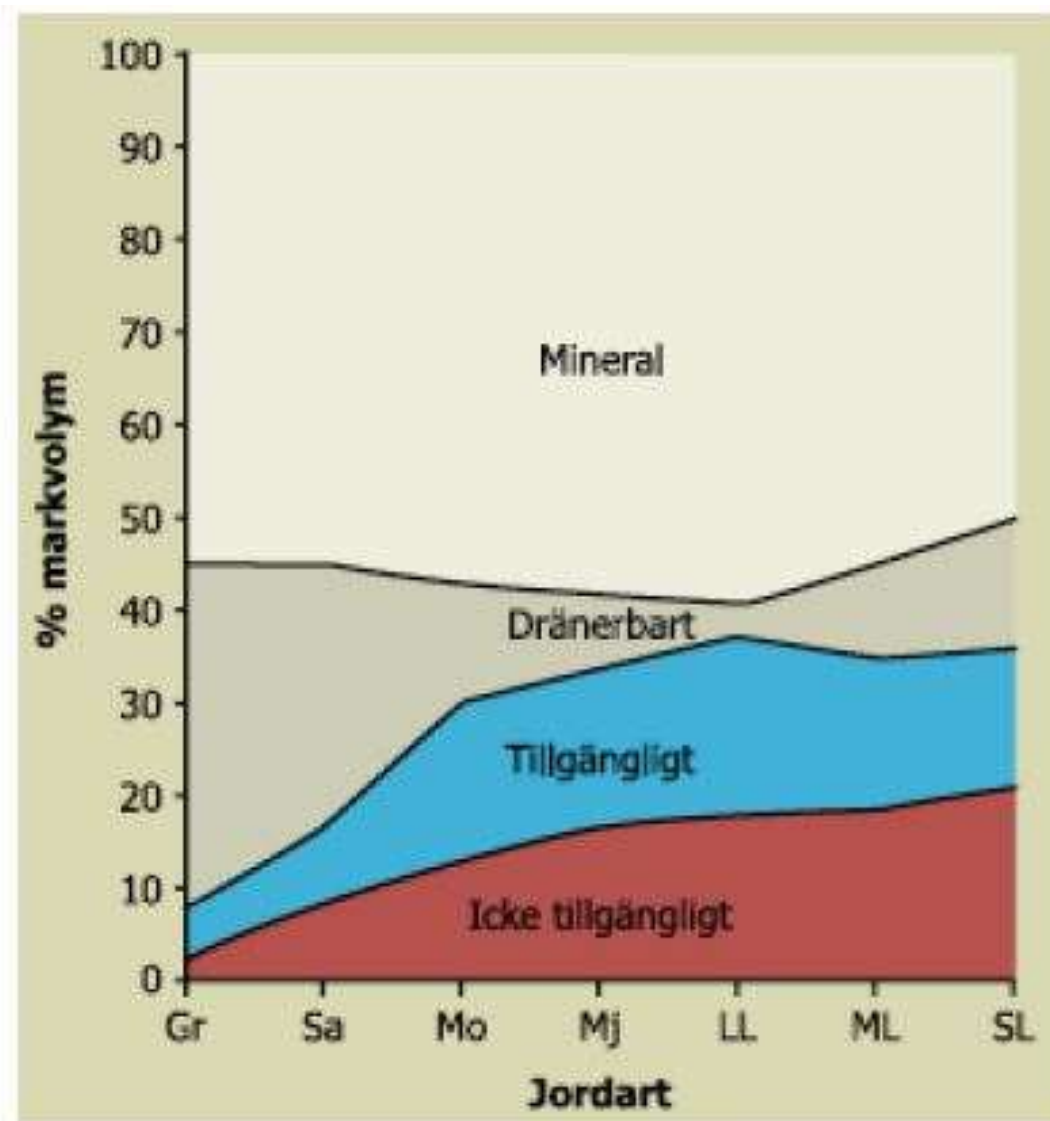
I en dränerad mojord finns
ca

55 % jordmaterial

10 % dränerbara porer
= LUFT / syre

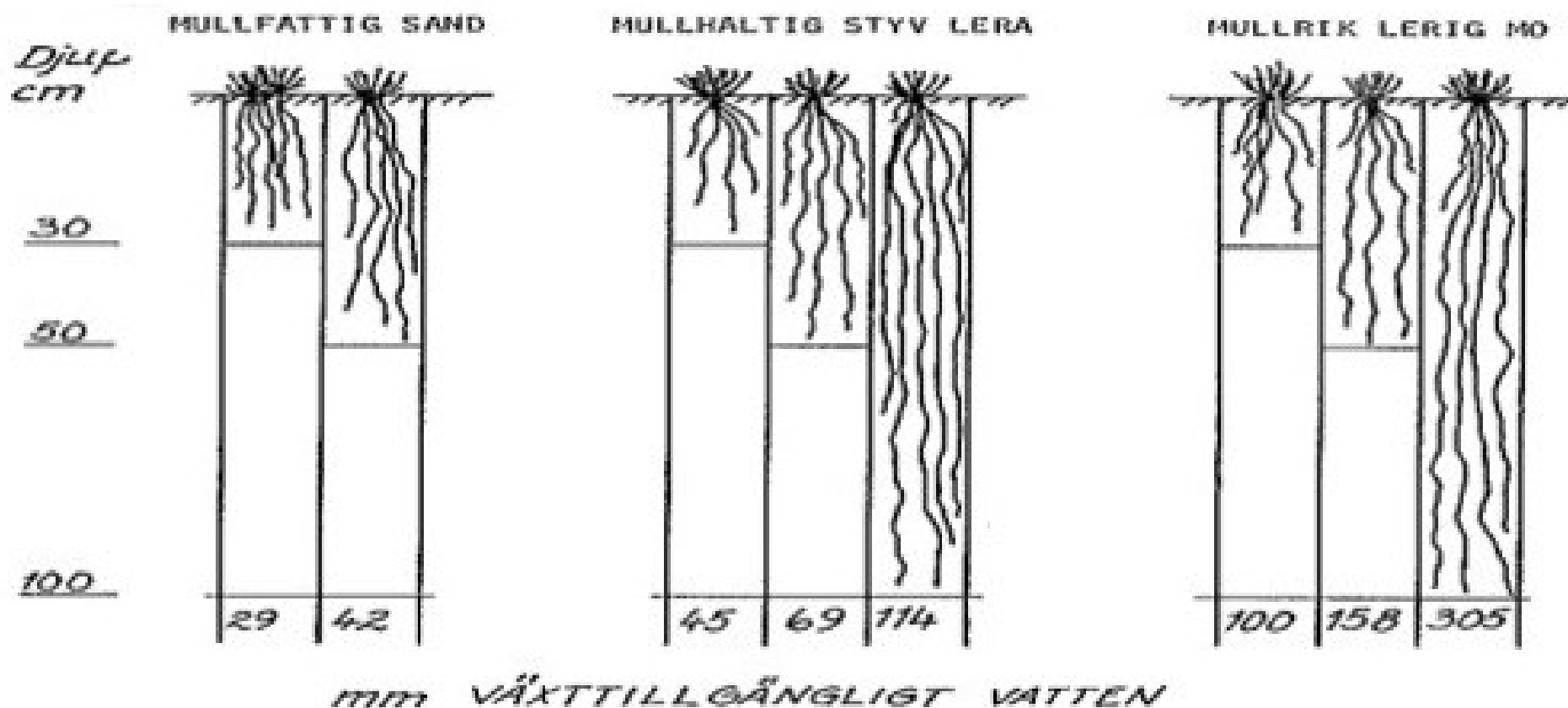
20 % växttillgängligt vatten

15 % fastbundet vatten

Rotutveckling

- För att rötterna ska utvecklas behöver de luftfyllda porer
- Om marken inte är dränerad kan växternas rötter inte utvecklas nedåt

Tillstånd, anmälan?

Bevattning - tillstånd

I de allra flesta fall måste den som vill bevattna ha tillstånd enligt miljöbalken. Vem som helst som behöver bevattna har möjlighet att söka tillstånd. Du kan vara markägare, arrendator, golfbaneägare, industriidkare eller av annan anledning behöva ta vatten för bevattning.

Miljöbalken 11:9, 7:28.

Bevattning - tillstånd

11 kap. 9 b §.

Ansökan om tillstånd till vattenverksamhet prövas av mark- och miljödomstolen.

Illustration: Bevattningsbroschyr

När du fått ett tillstånd från miljödomstolen har du alla rättigheter för bevattningen. Varken länsstyrelsen, som är tillsynsmyndighet, eller andra kan inskränka beslutet.

Tillståndet kommer med villkor som begränsar när och hur man kan ta vatten.

När behövs det inget tillstånd?

Anmälan

Om du bara gör ett mindre vattenuttag från sjöar och vattendrag räcker det att du anmäler din bevattnings till länsstyrelsen. MB 11:9a-b.

Varken anmälan och tillstånd

Om det är uppenbart att inga allmänna eller enskilda intressen skadas så behöver du varken anmäla eller söka tillstånd (MB 11 kap. 12 §).

Siffergränser

Gränser för anmälan/tillstånd:	m ³ /dygn	m ³ /år
Vattendrag:	600	100 000
Annat vattenområde:	1 000	200 000

Kolla också hur stor andel ditt dagliga maxuttag skulle vara sett till ett medellåg- eller lågflöde under vegetationssäsongen

Foto: Magdalena Nyberg

Husbehovsvatten

Du behöver heller inte ha något tillstånd för bevattning av den egna villaträdgården eller när du tar vatten till djur. Detta anses som husbehovsvatten.

Ulf Nylén, Jordbruksverket

11 kap. 11 §

Tillstånd enligt detta kapitel behövs inte för

1. vattentäkt för en- eller tvåfamiljsfastighets eller jordbruksfastighets husbehovsförbrukning eller värmeförsörjning

Äganderätt

Du behöver inte äga all mark som används för t ex ledningar. Du kan skaffa dig rätt genom avtal med markägaren att få anlägga vattentäkten och dra ledning över fastigheten. Om ni inte kan komma överens i ett avtal, kan mark- och miljödomstolen ge dig tvångsrätt mot att markägaren får ersättning för intrånget på fastigheten.

Foto: Magdalena Nyberg

Tillstånd - damm

Dammen i sig kan kräva tillstånd.

Här finns två delar att förhålla sig till:

- 5 ha
- Påverkan på allmänna och enskilda intressen

Att man tar vatten under högvatten/vårflod för att fylla dammen kan minska risken för att uttaget påverkar allmänna och enskilda intressen.

Illustration: Bevattningsbroschyr

Rättskraft

Med ett tillstånd får du dock rättskraft och större säkerhet. Under torrperioder konkurrerar vi alla om vattnet. Det kan bli konflikter mellan olika intressen som är beroende av vatten.

Men om du inte har tillstånd är du skyldig att bevisa att uttaget inte har inverkat på omgivningen, ifall någon annan påstår att en skada har uppstått.

Därför rekommenderar vi dig att söka tillstånd.

Kostnad för tillstånd vs inte

Vad behöver du ändå göra?

- Provpumpning - grundvatten
- Beräkna påverkan på ytvatten
- Påverkansområdet
- Vattenbehov

Tillkommande:

- Domstolskostnader
- MKB
- Skriva ansökan

Illustration: Bevattningsbroschyr

Ekonomisk lönsamhet, MB 11:6

En vattenverksamhet, till exempel uttag av bevattningsvatten, tillåts bara om fördelarna från allmän och enskild synpunkt av vattenverksamheten överväger kostnaderna för utförandet, skadorna och olägenheterna av den.

Det räcker inte med att bevattningsuttaget är lönsamt enbart för dig som företagare.

Vid bedömningen måste också ersättningen för alla eventuella skador hos andra intressen räknas med.

Brott mot miljöbalken bestraffas

Länsstyrelsen är tillsynsmyndighet för nästan all vattenverksamhet, dit bevattning räknas. Om du tar vatten för bevattning utan att ha tillstånd enligt miljöbalken eller bryter mot något villkor i ett tillstånd kan länsstyrelsen uppmana dig att sluta. Om du ändå inte gör det, kan du tvingas att betala vite.

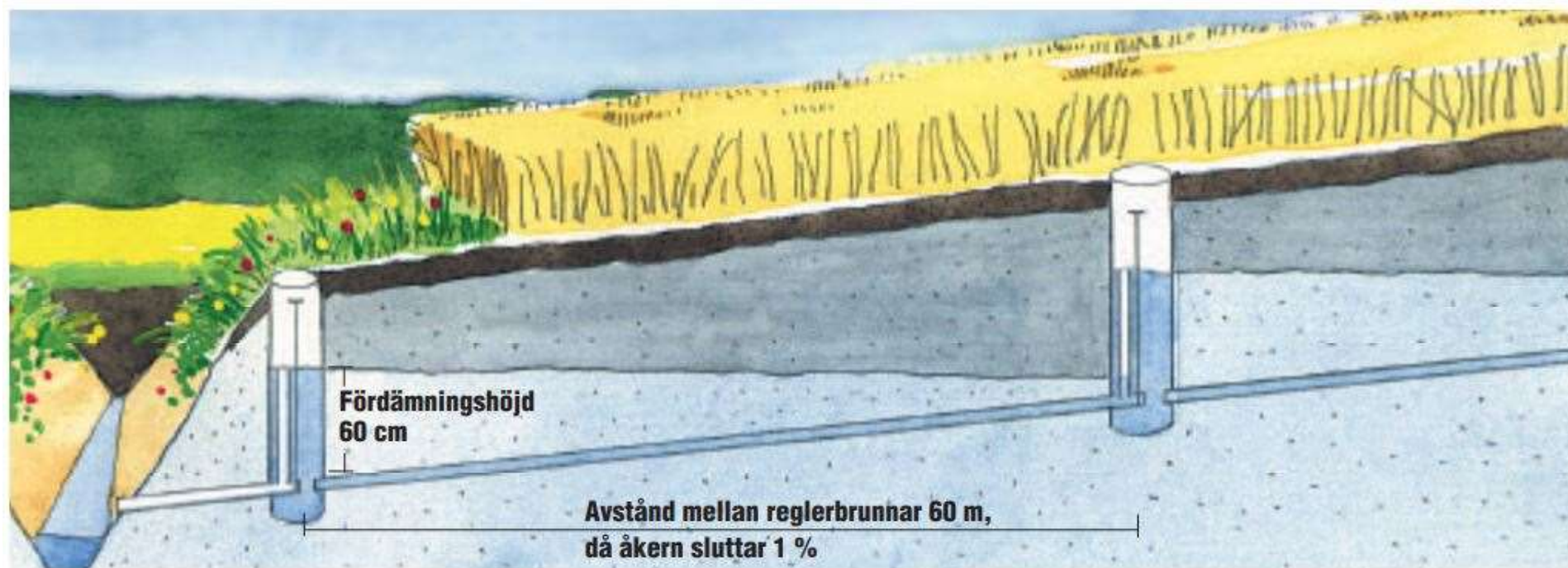

Tid

Numera är det vanligt att bevattningstillstånd erhålls med en tidsbegränsning.

När tiden går ut så behöver man då söka ett nytt tillstånd.

Vanligt är att man får tillstånd för ca 20 år.

Arrendator

Vem äger tillstånd för bevattning?

Om en arrendator skaffar tillstånd för bevattning vad händer om arrendet inte förlängs?

Det är den sökande som äger tillståndet och en hör inte i sig till en viss fastighet. Dock kan ledningar, brunnar m m låsa möjlighet till uttag till ett område. Om inte fastighetsägaren står som sökande kan han eller ny arrendator dock inte utnyttja bevattningstillståndet.

Bevattningsamfälligheter

Bevattningsamfälligheter

Lagen med särskilda bestämmelser om
vattenverksamhet 4 kap

Om flera ansöker om tillstånd enligt miljöbalken till vattentäkt för bevattning ur samma vattentillgång och vattnet behöver fördelas mellan dem, får det vid meddelande av tillstånd bestämmas att tillståndshavarna skall utgöra en samfällighet för sådan fördelning (bevattningssamfällighet).

Detta kan också ske om någon senare ansöker tillstånd till en ny vattentäkt för bevattning ur samma vattentillgång.

Miljöbalken 11:7

Särskilda förutsättningar för vattenverksamhet 11 kap. 7 §

En vattenverksamhet skall utföras så att den inte försvårar annan verksamhet som i framtiden kan antas beröra samma vattentillgång och som främjar allmänna eller enskilda ändamål av vikt. Detta krav gäller om vattenverksamheten kan utföras på detta sätt utan oskälig kostnad

Foto: Magdalena Nyberg

Fördelning av vatten

Deltagarna i en bevattningssamfällighet fördelar tillgängligt vatten mellan sig.

Deltagarna svarar gemensamt för utförande och drift av anläggningen.

Illustration: Bevattningsbroschyr

Jordbruksverkets arbete inom bevattnings

JORDBRUKSSEKTORNS BEHOV AV VATTENFÖRSÖRJNING

Jordbruksverkets rapport 2018:18

Vattenbehov för växtodling och djurhållning som kan användas som underlag till regionala vattenförsörjningsplaner

Jordbrukets vattenbehov behöver ägnas större uppmärksamhet, inte minst till följd av ett framtida klimat med större variationer i nederbörd mellan olika regioner.

Jordbrukarna bör se över sitt vattenbehov – förutsättningar för vattenuttag, effektivare vattenanvändning, magasinering och nödvattenförsörjning, i synnerhet i regioner med risk för vattenbrist.

Sammanfattning av rapporten

- Statistiken om vattenuttagen i Sverige är begränsad, gäller inte minst jordbrukets uttag
- Nationellt använder jordbruket lite vatten men regionalt har uttagen betydelse
- Stora osäkerhet om konsekvenser av framtida klimat
- Jordbrukets vattenbehov beror i hög grad av Jordbrukets utveckling
- Vattenbehovet för bevattning beror i hög grad på lönsamheten i bevattningen
- Konkurrens med andra vattenbehov påverkar förutsättningarna för jordbrukets utveckling

Uttag för bevattning ...

... från en å

För uttag från en å behöver jag tillstånd, anmälan eller ingetdera?

Uttag av bevattningsvatten är en tillståndspliktig vattenverksamhet enligt miljöbalken. Det finns en undantagsregel, men den gäller normalt inte vid uttag från ett litet vattendrag.

Om vattenföringen i ån blir för låg, så kan det skada till exempel naturmiljön, fisket, kraftverksintresset och vattendragets möjlighet att ta emot avloppsvatten.

... från grundvatten

Behövs det ett tillstånd enligt miljöbalken för grundvattenuttag för bevattning?

Uttag från grundvatten ingår inte bland de verksamheter som kan anmälas i stället för att söka tillstånd. Du behöver alltid tillstånd.

Det har att göra med att det normalt blir viss påverkan i grannars brunnar som måste regleras.

Det finns även särskilda regler i miljöbalken om att det krävs tillstånd att upphöra med ett grundvattenuttag.

... från en liten bäck

Behövs ett tillstånd enligt miljöbalken om man vill bygga ett bevattningsmagasin i en bäck som är helt torr under juni till september? Vattnet ska tas under vårfloden.

Du behöver normalt inte tillstånd enligt miljöbalken. Men du måste först samråda med länsstyrelsen.

Om det blir någon skada genom ditt bevattningsmagasin är du som ägare skyldig att kunna bevisa hur bland annat vattenförhållandena var innan du byggde magasinet.

Du som dammägare ansvarar också för skadorna ifall dammen skulle brista. Detta gäller även om du har tillstånd.

... ett litet uttag

Om man vill göra ett uttag på 50 000 m³/år räcker det med anmälan?

Uttag från en större vattensamling - då borde gränsen hålla. För mindre vattensamlingar är det mindre tydligt.

Det kan också vara så att tillsynsmyndigheten bedömer att uttagen kan påverka miljön eller enskilda och därför förelägger dig om att söka tillstånd.

Om du i en riktig bedömning finner att uppenbarligen ingenting skadas av ditt uttag, behövs varken anmälan eller tillstånd.

... från reglerad damm

Om man redan har en damm som man tidigare reglerat för kraftändamål, kan man nu reglera sjön för bevattningsändamål?

Nej, det kan man inte göra, inte utan ny prövning. Regleringen gäller ett nytt ändamål och därför krävs ett nytt tillstånd.

... ersättning för skador

Bevattningsvatten tas ur en regleringsdamm som tillhör ett kraftverk. Ska kraftverket ha ersättning varje år i all framtid för skadan?

Nej. Mark- och miljödomstolen beräknar värdet av den framtida skadan och bestämmer storleken på ersättningen som du sedan betalar direkt på en gång.

